

HET KETELWALD IN DE ECOLOGISCHE HOOFDSTRUCTUUR: INVESTEREN IN ECOLOGISCHE VEERKRACHT

Johon Thissen en Henny Brinkhof worden bedankt voor hun onmisbare rol als gastredacteur bij de totstandkoming van dit themanummer. Verder kon de uitgave van dit nummer mede tot stand worden gebracht dankzij een financiële bijdrage van anderstaande organisaties:

Ketelwald BV

Gemeente Groesbeek

Stichting
het Limburgs
Landschap

Stichting
Natuurpublicaties
Limburg

staatsbosbeheer

Vereniging
Natuurmonumenten

Waarom is de ontwikkeling van het Ketelwald van bovenregionale betekenis? Om die vraag te kunnen beantwoorden moeten we eerst nader bezien hoe investeringen in natuur een bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteit van de leefomgeving. Natuur is de basis voor het voortbestaan van de soort mens en van alle andere soorten leven. Natuur levert schoon water en schone lucht, grondstoffen en geneesmiddelen. Natuur heeft grote invloed op onze fysieke en mentale gezondheid, en levert spanning, emoties en spiritualiteit in ons

hoofd. Bij die productie spelen de vele soorten planten en dieren een belangrijke rol als de werkers die het systeem in gang houden. Het natuursysteem staat bloot aan allerlei natuurlijke storingen en storingen door menselijk handelen, maar ze heeft het vermogen om daarvan te herstellen. Dat vermogen heet ecologische veerkracht.

Voor voldoende veerkracht is de soortenrijkdom erg belangrijk. Soorten in een systeem kunnen elkaar opvangen, vervangen, corrigeren. Beneden een bepaalde soortenrijkdom verdwijnt de veerkracht uit het systeem. We weten nog lang niet waar die kritieke grens ligt, dus voorlopig moeten we het doen met het voorzorgsprincipe: zorg dat je de soortenrijkdom op een redelijk peil houdt. Dat kan door ruimtelijk slim om te gaan met natuur, zodat de meeste soorten wel ergens blijven voorkomen, zonder dat ze overal zijn waar ze in het systeem thuishoren. In een land waar de natuur versnipperd is, betekent dat sturen op ruimtelijke samenhang.

Veerkracht wordt ook opgebouwd doordat systemen van allerlei schaalniveaus met elkaar in verband staan. Bij versnippering wordt die samenhang zwakker of verdwijnt ze. Ook de hiërarchische organisatie in schaalniveaus van natuurlijke systemen draagt bij aan veerkracht. Zo ontleent de Nederlandse natuur een deel van haar veerkracht aan samenhang met natuur in ons omringende landen.

Voor veerkracht is ruimtelijke samenhang dus van groot belang. In dit licht bezien is de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) een investering in ecologische veerkracht. De EHS is op te vatten als een verzekering voor de onbekende gevolgen van ons handelen: te veel mest, waterbeheer gericht op landbouwbelangen, te veel versnippering en een klimaatverandering met een snelheid die de wereld zich niet kan heugen. Die verzekering heet ruimtelijke ecologische samenhang en komt tot stand door stromen van individuen en zaden tussen onderdelen van de EHS. Grote eenheden van een goede milieukwaliteit huisvesten

Het Reichswald, het Duitse deel van het Ketelwald, gezien van west naar oost op 3.500 m hoogte. De geïsoleerde ligging in het cultuurland is goed te zien (foto: Henny Brinkhof).

relatief grote aantallen van soorten en zorgen daardoor voor sterke stromen. De connectiviteit bepaalt hoever en waar die stromen komen. Hoe meer ruimtelijke samenhang, hoe meer veerkracht.

Die verzekering is hard nodig bij klimaatverandering. Klimaatverandering komt in twee gedaanten: hogere temperatuur en weersextremen. Een hogere temperatuur betekent dat soorten waarvoor Nederland in de zuidrand van het verspreidingsgebied ligt, hier zullen verdwijnen. Anderzijds zullen soorten uit het zuiden in Nederland in toenemende mate

geschikt leefgebied vinden. Voor het behoud van ecologische veerkracht is het van belang dat zuidelijke soorten de noordelijke functioneel kunnen vervangen. De voorwaarde daarvoor is dat ze nieuw leefgebied kunnen koloniseren. Robuuste verbindingen maken dat beter mogelijk.

Extremere weersomstandigheden veroorzaken sterkere fluctuaties in aantallen. Daardoor neemt de kans op uitsterven bij gelijkblijvende oppervlakte toe. Grote eenheden natuur worden daardoor extra belangrijk als stabiele pijlers in de EHS.

De ontwikkeling van het Ketelwald draagt bij aan het oplossen van beide problemen. De robuuste verbinding op de grens van Limburg en Duitsland maakt van het gebied tussen Kleve en Nijmegen een bruggenhoofd voor vanuit het zuiden optrekkende soorten. Door de grote oppervlakte van het gebied kunnen ze er grote populaties opbouwen, die meer kans hebben als bron te fungeren voor verdere uitbreiding naar het noorden. De artikelen in dit nummer laten echter ook zien dat bij de actuele situatie deze meerwaarde alleen voor bossystemen is te realiseren. De artikelen vragen aandacht voor de marginale situatie van de natte graslanden aan de voet van de stuwwallen in aansluiting op de rivieren, en van de droge schrale heidesystemen op de stuwwallen. Het vergroten en verichten van netwerken van deze natuurtypen in het Ketelwaldgebied krijgt in het licht van het behoud van ecologische veerkracht bij klimaatverandering een bovenregionale betekenis. Een plan voor het Ketelwald dat de pretentie heeft een belangrijke schakel in het natuurnetwerk te zijn, moet dus ook een oplossing bieden voor deze natuursystemen en de soorten die daaraan zijn gebonden.

PAUL OPDAM